

Ачэлья Кызгын

Узрост: 18 гадоў

Нарадзілася ў Стамбуле ў 2001 годзе. Пасля школы паступіла ў Роберт Каледж, які мае скончыць у чэрвені 2020 года. Першыя спробы ў пісьменніцтве зрабіла ў дванаццаць гадоў, калі пад кіраўніцтвам школьнага настаўніка ўдзельнічала ў конкурсе апавяданняў. У Роберт Каледжы з'яўляецца рэдактарам школьнай газеты, якая выдаецца на англійскай мове, а таксама літаратурнага часопіса "ODA". У 2019 годзе атрымала другую прэмію на конкурсе апавяданняў Суны Кырач. Тады ж узяла ўдзел у конкурсе, арганізаваным французскім ліцэем Святой Пульхерыі ў Стамбуле, на якім прадставіла артыкул "Крызіс інтэлігенцыі ў раманах Адалет Агааглу", за які атрымала ўзнагароду з рук Ойі Байдар.

Вуліца смерці і вясёлага смеху

Я падлічыла, што пражыла аkurat дваццаць восем тысяч пяцьсот шэсцьдзсят пяць дзён. Цягам тысячаў далёкіх дзён я раз-пораз высоўвала на вуліцу нос, купляла садавіну і гародніну ў армянскага гандляра, а іншыя прадукты – у грэчаскага бакалейшчыка. Я расла сярод месье і мадам, скакала на скакалцы ля дзвярэй, піла бузу ў краме на рагу нашай вуліцы, нават у самыя цёмныя ночы я не баялася пустаты знадворку. Цягам тысячаў блізкіх дзён я пераўтварыла свой дом у склеп, дзе хавалася ад новых пахаў пораху, цвілі, неачышчанай гваздзікі, каналізацыі, мідыяў, якія даносіліся звонку.

Яна прытулілася да сцяны, адсунула фіранку і крайком вока паглядзела на вуліцу, тонкую і пакручастную, нібы поўраз. Пагорак, колькі б соцен дзён ні прайшло над ім, кожны раз выглядаў інакш. Выбаіны на ім напаўняліся то небяспекай, то раскошай. На бітком набітай вуліцы, паміж жыццём і смерцю, цэлымі днямі самыя розныя людзі сядзелі, смяяліся, плакалі і крычалі. Яшчэ зусім зялёныя бязвусыя юнакі ўдзень проста пасярод вуліцы нацкоўвалі сабак, а па начах самі займалі іх месцы, адзін пляваў у твар іншаму, а той выхопліваў нож. Па начах, апоўначы, мужчыны, апранутыя жанчынамі, або жанчыны, што размаўляюць як мужчыны, наразалі перад домам нябачныя кругі. Вусатыя мужчыны, заўважыўшы гэтыя нябачныя туры, таемна пераследавалі іх, і, зірнуўшы праз акно, знікалі ў нябачнай цемры. Старая гадамі магла толькі чуць усё гэта праз разбітае шкло: лямант жанчын і мужчын змяшаўся з іх смехам. Гэты смех часам быў вясёлы, а часам – баязлівы.

Калі ўсё гэта адбывалася, да старой праз разбітае шкло далятаў пах крыві, лаянка, паліцэйскія сірэны. Калі гэта ўсё адбывалася, ніхто да разбітага шкла не падыходзіў і ўсярэдзіну не зазіраў. Няўжо не думалі пра пабітае-

пашкоджанае шкло мужчыны, якія надосвітку вярталіся з рабунку, несучы ў велізарных мяшках золата, каштоўнасці і іншую сямейную спадчыну? Няўжо бялявыя жанчыны, што носяць панчохі ў сетку, ніколі не цікавіліся, ці ёсць усярэдзіне вусатыя мужчыны?

Шчыра кажучы, дзверы без замкоў і вокны без кратаў не выклікаюць у людзей ані цікаўнасці, ані хвалявання. Злодзеі забіраюцца толькі туды, дзе вокны закрыты кратамі, а паліцыя ломіцца ў дзверы шчыльна замкнёных дамоў. Мясцовая дзетвара складае да дрыжкаў страшныя і цікавыя казкі пра вар’ятаў, старых і прывідаў толькі з тых дамоў, дзе вокны закрыты фіранкамі. Пра пажылую жанчыну не склалі ніводнай небыліцы, гэта было зразумела па абыякавых позірках на яе вокны і па тым, што часам на іх ніхто ўвогуле не глядзеў. Яна сядзела на самым краёчку фатэля і не зводзіла вачэй з цвілай сцяны, на якой віселі тры, чатыры ці пяць рамак. Здавалася, нешта зусім не звязанае са сцяной мела гэты стары пах, пякло вочы старой і напаўняла іх слязамі. “Вось яны і пайшлі! – крыкнула яна, – не прыйдуць зноў!” Спачатку з’ехала суседка Дэспіна, потым грэчаскі гандляр і яўрэйская сям’я, пасля было некалькі турэцкіх сем’яў, але яны таксама з’ехалі і не вярнуліся. Хтосьці памёр, а рэчы, што засталіся, на вялізарным вогнішчы ператварыліся ў попел, развеваліся ветрам; хтосьці ні за што не хацеў адсюль з’язджаць, але ўрэшце і ён сабраў клункі. Хтосьці захварэў і памёр, а ягоны дом стаяў, нікому не патрэбны. Муж старой спачатку кашлянуў, пасля ў яго з носа пайшла кроў, ён змарнеў і больш не ажыў. Яна падлічыла дні, што прайшлі без яго, – выйшла некалькі тысяч. У дамах пасяліліся новыя людзі, але суседзямі яны не былі, ніхто не пастукаўся да яе ў дзверы і не прывітаўся. Новыя суседзі спалілі старыя дамы і збудавалі новыя, яны шатпаліся па кутах, проста пасярод вуліцы сварыліся... біліся... Дзеці новых суседзяў хадзілі раздзетыя, і самі яны апраналіся рэдка. Новыя суседзі цягалі з яе саду дровы, і за гэтыя дровы сварыліся... біліся...

Новыя суседзі рагаталі, цэлы дзень і ўсю ноч рагаталі. Старую ніколі не клікалі весяліцца, ды і яна бацькоўскага дому ніколі не пакідала. “Я тут! – крычала яна, цяпер ужо з усёй горыччу, што была на сэрцы, – я тут дваццаць восем тысяч пяцьсот шэсцьдзсят пяць дзён!” Яна падлічыла – ад дзясяткаў тысяч дзён засталася нямнога. Яна ведала, што набліжаўся дзень яе смерці, што смерць заспее яе на адным з фатэляў у гасцёўні і паволі задушыць. Старая была ўпэўненая, што мухі аблепяць яе твар, а мышы, якія недзе хаваліся цяпер, пагрызуць ёй вушы. Гудзенне мух паглынуць п’яныя крыкі, ваніты п’яногаў будуць смярдзець горш, чым яе мёртвае цела. Яна згне на адным з фатэляў, што засталіся ад яе маці, згне ўшчэнт. Яна будзе ляжаць, нерухомая, і пройдуць дні, нават тыдні або месяцы, пакуль нехта зразумее, што тут жыве цяпер ужо мёртва жанчына.

Перарывістыя думкі стукаюць у скроні; старая прымае важныя рашэнні ў адно імгненне, і доўга-доўга не думае ні пра што, і забывае, пра што думала. Калі б яна выйшла на вуліцу, то залезла б у кожную шчыліну, перавярнула б усё ў пошуках слядоў старых суседзяў, сваіх успамінаў. Папракнула б тых, хто з'ехаў адсюль, прачытала б невядомыя малітвы па тых, хто тут памёр. Калі б яна выйшла на вуліцу, наваколле ўзарвалася б гэтым яе “я тут!”, яна б пазнаёмілася з новымі суседзямі, якія жывуць тут ужо дваццаць год, абняла б іх. Яна б купіла яблыкаў у даўно ўжо не армянскага гандляра, размяняла б грошы ў даўно ўжо не грэчаскага бакалейшчыка. Ад адной кароткай думкі старая пераскочыла да іншай і ў адно імгненне прыняла важнае рашэнне: праз многа-многа гадоў яна нарэшце павінна выйсці на вуліцу.

Дамы грувасціліся адзін на адным... і такія стракатыя... крытыя дахоўкай, брудна-зялёныя, з блакітнымі дзвярыма, з каменнымі сценамі... Яна падлічыла – драўляных дамоў, падобных на яе ўласны, было... нуль. Старая прытулілася спінай да сцяны, яна глядзела на мужчын, якія выходзілі са сваіх дамоў, хавалі рукі ў кішэнях і спускаліся з пагорка ўніз, каб занурыцца ў разбэшчанасць вялікай вуліцы, атрэсці з сябе пах сажы маленькага квартала. Хто высокі, хто нізкі, хто вусаты, хто барадаты, хто чарнавалосы, хто смуглы, але ўсе з аднолькава патухлымі вачыма цягнуліся, хто на працу, а хто бадзяцца проста так. Для кожных дзвярэй было безліч жанчын. Чырвоныя, ружовыя, сінія набіваныя ўзоры на вопратцы яшчэ больш падкрэслівалі смуглае адценне іх скуры. У іх былі вострыя пазногці, а вочы ззялі гатоўнасцю ў любы момант кінуцца ў бойку. Дзеці, што былі ў іх на руках, не раслі сярод мадам і месье. Яны хадзілі па асфальце басанож, ногі ў іх былі чорныя-чорныя і збітыя аб камяні. Соплі ў іх віселі да барады, а языкі былі заўжды высалапленыя. У кавярні насупраць, дзе варылася гарбата, віравалі беспрацоўныя і проста гультаі. Жанчыны крычалі дзецям, каб яны сцерагліся гэтых людзей, і таму старая ведала іх імёны. Пакуль яна зазірала ў сярэдзіну кавярні, да яе падышоў руды кот і прашаптаў: “Гэтыя дзеці – іх бацькі!”

Старая глядзела на вулічных катой, якія не змяняліся спрадвеку. На гэтай вуліцы каты былі смярдзючыя і тоўстыя, худыя і баязлівыя, вяртлявыя і зубастыя. У некаторых катой былі чырвоныя вочы, адрэзаныя хвасты, абарваныя лапы. А некаторыя былі проста шчаслівыя ў розных закавулках, сярод смецця і разбураных дамоў. На сценах, з таго боку, куды яна звычайна глядзела, былі напісаныя нейкія лічбы, слоганы і лаянка. Яна думала пра тое, хто гэта зрабіў, хто вырашыў, што можа пісаць на чужой сцяне, і чаму тым, хто гэта зрабіў, ніколі не пісалася на ўласнай сцяне. Старая, якая гадамі звярталася толькі да сябе і апроч сябе ні з кім не прамовіла ніводнага жывога слова, паглядзела на моладзь каля дома, паглядзела і запытала: “Хто гэта напісаў?”

Нехта з купкі маладых глянуў пустымі вачыма на жанчыну з доўгімі сівымі валасамі, якую дагэтуль тут не бачылі, і ў адказ на яе пытанне прамовіў: “Цётхна, ей-бо, калі вы маеце на ўвазе вунь тую сцяну, то гэта не мы! Гэта пэўна зрабілі панкі з суседняй вуліцы! Мы такімі рэчамі не займаемся!”

Смех маладых людзей іголкай уваткнуўся ў твар старой, моцна зраніў яе, аднак яна ўсё ішла, цяжка перасоўваючы ногі, і ўсё мармытала сабе пад нос: “Хто гэта напісаў?... Хто гэта напісаў?”

Старая завязла пасярод вуліцы, дзень і ноч яна назірала за яе жыццём. Яна думала аб тым, як можа гэты свет, упрыгожаны рознымі фарбамі, цешыць сэрца ўдзень, а ў начы агортаць страхамі з цемры. Калі наступіла ноч, яна, седзячы на краёчку тратуара, чула вясёлы смех. Гэта быў залівісты смех тых жанчын, якія не маглі выбраць паміж жыццём і смерцю, а, можа, і не хацелі выбіраць. Яны насілі бялявыя парыкі і доўгія паліто, а ў дамы заходзілі праз дзверы, што знаходзіліся ніжэй за ўзровень зямлі. Хто ведае, колькі разоў яны здымалі гэтыя доўгія паліто там, пад зямлёй, і колькі разоў не апрашалі іх наогул. З-пад дзвярэй сачылася чырвонае святло; хто ведае, колькі крыві было ў гэтым ягоным колеры. Мужчыны ў жаночым адзенні, што стаялі на дарозе, таксама, відаць, хацелі б гэта ведаць, яны то прафесійна, то з цікавасцю сачылі за тым, што адбываецца ўсярэдзіне. Ступакі старой гарэлі, непаслухмяная паясніца цягнула да зямлі, перарывістыя думкі казалі больш не вяртацца дадому. Тым часам хлопцы, што ўдзень звычайна сварыліся паміж сабой на вуліцы, уначы пачыналі шыгаць па закутках, са смехам выцягвалі нешта з горла, нешта скручвалі і хаваліся зноў. У спіну старой крычалі, і словы разносіліся рэхам:

“Цётхна, што ты робіш на вуліцы ў такі час?”

“Ідзі дадому, кладзіся спаць!”

“Гэтая паважная спадарыня, па ўсім відаць, адбірае ў нас хлеб!”

Яна прайшла паўз дзяцей, якія прадавалі мідый, абмінула лысых цырульнікаў, якія працягвалі стрыгчы і галіць кліентаў...

Былі і чорныя жанчыны, з дзіўнымі валасамі з прывязанай вяроўкі. Старая ўбачыла дзверы – замкнёныя, абадраныя, цяжкія, драўляныя, іржавыя дзверы. Яна прайшла і паўз іх, кульгаючы, не глядзячы ні на жанчын з кветкай за вухам, ні на мужчын з цыгарэтай у зубах. Тады старая думала пра акрабатаў, што хадзілі па канаце. Прайшло шмат часу, пакуль яна знайшла свой дом з пабітым шклом. За ўсе гэтыя гады яна ні разу не бачыла дом звонку, адно толькі дзверы, і цяпер намагалася пазнаць яго. Яна дакранулася да дзвярной ручкі і пазнала – тая была вельмі халодная, бо ўжо даўно ніхто за яе не браўся.

Яна ўвайшла, дзверы не зачыніла. Пайшла і расчыніла ўжо колькі год разбітае акно. Старая думала пра тое, што бачыла і на колькі ўсё змянілася навокал, на нейкую хвілю ёй здалося, што яна нарадзілася зусім не тут, яна спужалася цвілай сцяны і зразумела, як любіць суседзяў, хоць і не ведае іх імёнаў, зноў раззлавалася на тых, што з'ехалі, і прыняла рашэнне. Яна пакліча новапрыбыўшых да сябе ў дом на абед ці вячэру і закрые вочы на тое, што нехта з іх захоча сцягнуць яе сталовае срэбра. Яна выцягнулася ў фатэлі. І не збіралася заплюшчваць вочы.

Гэтай ноччу – некалькі мух, што раніцай селі ёй на павекі, і дзеці пад расчыненым акном; наступнай ноччу – жанчыны з мужчынскімі галасамі на плошчы, мышы ў яе на вушах... Яшчэ адной ноччу, апоўначы – мужчыны, апранутыя жанчынамі, або жанчыны, што размаўляюць як мужчыны, а іншай ноччу – каты і маладзёны, якія нешта выцягвалі ў сябе з горла...

Пераклад Тацяны Урублеўскай-Токер